GIYOHVANDLIKKA QARSHI KURASHNING HUQUQIY ASOSLARI VA DOLZARB MASALALARI

Jinoyat ishlari bo'yicha Boyovut tuman sudining tergov sudyasi

Xolmatov Baxrom Uktamovich

Annotatsiya: Ushbu maqolada giyohvandlikka qarshi kurashning huquqiy asoslari, xalqaro va milliy qonunchilik tizimi hamda ularning amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Jumladan, Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan giyohvandlik vositalariga qarshi konvensiyalar, shuningdek, O'zbekiston Respublikasining "Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar to'g'risida"gi Qonuni hamda Jinoyat kodeksidagi tegishli normalar ko'rib chiqiladi. Giyohvandlikka qarshi kurashishda profilaktika, huquqbuzarliklarning oldini olish, jazoni muqarrarligi, reabilitatsiya va ijtimoiy moslashtirish masalalarining dolzarbligi yoritiladi.

Kalit so'zlar: giyohvandlik, huquqiy asoslar, xalqaro konvensiyalar, milliy qonunchilik, jinoyat kodeksi, profilaktika, reabilitatsiya, psixotrop moddalar, noqonuniy aylanma, yoshlar siyosati.

Правовые основы и актуальные вопросы борьбы с наркоманией

Аннотация: В данной статье анализируются правовые основы борьбы с наркоманией, система международного и национального законодательства, а также их практическое значение. В частности, рассматриваются конвенции о борьбе с наркотическими средствами, принятые Организацией Объединённых Наций, а также Закон Республики Узбекистан "О наркотических средствах и психотропных веществах" и соответствующие нормы Уголовного кодекса. Освещается актуальность вопросов профилактики, предупреждения правонарушений, неотвратимости наказания, реабилитации и социальной адаптации в борьбе с наркоманией.

Ключевые слова: наркомания, правовые основы, международные конвенции, национальное законодательство, уголовный кодекс, профилактика, реабилитация, психотропные вещества, незаконный оборот, молодёжная политика.

Legal Basis and Current Issues of Combating Drug Addiction

Abstract: This article analyzes the legal framework for combating drug addiction, the international and national legal system, and their practical significance. In particular, the Conventions against Narcotic Drugs adopted by the United Nations, as well as the Law of the Republic of Uzbekistan "On Narcotic Drugs and Psychotropic Substances" and relevant norms of the Criminal Code will be considered. The relevance of issues of prevention, crime prevention, the inevitability of punishment, rehabilitation, and social adaptation in the fight against drug addiction is highlighted.

Keywords: drug addiction, legal framework, international conventions, national legislation, criminal code, prevention, rehabilitation, psychotropic substances, illicit trafficking, youth policy.

Bugungi kunda jamiyatimizda, O’zbekiston Respublikasi giyohvand moddalarning noqonuniy aylanishiga qarshi kurash bo’yicha xalqaro hamjamiyat oldidagi o’z majburiyatlarini to‘laqonli bajarishiga alohida e’tibor qaratib kelinmoqda. Mazkur maqolada giyohvandlik, uning salbiy oqibatlari, giyohvandlik balosiga qarshi kurashishda Yurtimizda ishlab chiqilgan mustahkam huquqiy asoslar atroflicha yoritilgan. Ta’kidlash joizki, O’zbekiston Respublikasi 1995 yil fevral oyida Birlashgan Millatlar Tashkilotining 1961-yildagi **“Narkotik moddalar** to’g’risida”gi Yagona Konvensiyasi, 1971-yildagi **“Psixotropmoddalar to’g’risida”gi** hamda 1988-yildagi **“Giyohvandlik vositalari va psixotropmoddalar bilan qonunga xilof ravishda muomala qilishga qarshi kurash** to’g’risida”gi Konvensiyalariga a’zo bo’lgan.

1999-yilda O’zbekiston Respublikasining **“Giyohvandlikvositalari va psixotrop moddalar to’g’risida**”gi Qonuni qabul qilingan bo’lib, mazkur qonunga muvofiq giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar bilan qonunga zid ravishda muomalada bo’lishning har qanday ko’rinishlariga qarshi jinoiy javobgarlik belgilangan. Mamlakatimizda giyohvand moddalar savdosi va iste’moliga qarshi keskin choralar ko’rilayotgan bo’lsa-da, bugun giyohvandlik vositalarining noqonuniy aylanishi eng xatarli va dolzarb muammolardan biri bo’lib qolmoqda. Giyohfurushlar yangi usul va nayranglarni qo’llab, zahri qotilni sotish harakatlarini davom ettirishmoqda. Ular manfur

maqsadlarini amalga oshirish yo'lida hali dunyoqarashi shakllanmagan, o'zgalar ta'siriga tushib qolishgan moyil yoshlar umriga zomin bo'lishmoqda.

Insoniyat o'zining butun tarixi davomida giyohvandlik muammosining sabablarini aniqlash, uning oldini olish hamda samarali kurash choralarini ishlab chiqishga intilib kelmoqda. Biroq amalga oshirilgan keng ko'lamli chora-tadbirlarga qaramasdan, XXI asrga kelib ham giyohvandlik insoniyat oldidagi eng dolzarb va murakkab muammolardan biri sifatida saqlanib qolmoqda.

Bugungi kunda giyohvandlik nafaqat alohida shaxs salomatligiga, balki butun jamiyat xavfsizligiga jiddiy tahdid solayotgan ijtimoiy xavfli hodisaga aylangan. Ushbu illatning yetkazayotgan zarari ko'lamini to'liq hisoblab chiqish amalda nihoyatda mushkul bo'lib, u inson salomatligi, oila barqarorligi, iqtisodiy rivojlanish va jinoiy holatlarning oshishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Giyohvandlik va unga qarshi kurash muammosi faqat O'zbekiston Respublikasi uchungina xos bo'lmay, balki butun jahon hamjamiyatini tashvishga solayotgan global muammolardan biridir. Uning dolzarbligi va murakkabligi bir qator omillar bilan izohlanadi.

Avvalo, giyohvandlik vositalari savdosi turli ekstremistik va terroristik tashkilotlar faoliyatini moliyaviy ta'minlashning asosiy manbalaridan biriga aylanib ulgurgan. Narkobiznes orqali qo'lga kiritilgan katta mablag'lar noqonuniy faoliyatlarni moliyalashtirishga yo'naltirilmoqda. Bu holat esa xalqaro xavfsizlikka jiddiy tahdid tug'diradi.

Ikkinchidan, giyohvandlik ijtimoiy, huquqiy va iqtisodiy munosabatlar rivojiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. U oilalarning buzilishiga, ishsizlik darajasining oshishiga, mehnat unumdorligining pasayishiga sabab bo'ladi. Giyohvandlikka mubtalo bo'lgan shaxs nafaqat o'z salomatligiga, balki atrofidagi insonlarning tinchligi va farovonligiga ham zarar yetkazadi.

Uchinchidan, giyohvandlik jinoyatchilikni yuzaga keltiruvchi muhim kriminogen omil hisoblanadi. Narkotik vositalarni qo'lga kiritish yoki tarqatish maqsadida sodir etiladigan o'g'rilik, bosqinchilik, firibgarlik kabi jinoyatlar soni ortib bormoqda.

To‘rtinchidan esa, eng achinarlisi, giyohvandlikning yoshlar orasida tez sur’atlarda tarqalayotganidir. Yosh avlodning bunday illat domiga tushib qolishi millat kelajagi uchun o‘ta xavflidir

Sobiq sovet davrida giyohvandlik muammosi ko‘pincha sun’iy ravishda kamaytirib ko‘rsatilgan, uning ijtimoiy, iqtisodiy va ma’naviy oqibatlariga yetarli darajada baho berilmagan. Natijada muammo yashirin shaklda rivojlanib borgan. Mustaqillik yillarida esa mamlakatimizda giyohvandlikka qarshi kurashning mustahkam huquqiy asoslari yaratildi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining XIX bobi giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalar bilan qonunga xilof ravishda muomala qilish bilan bog‘liq jinoyatlarga bag‘ishlangan bo‘lib, mazkur sohadagi huquqbuzarliklar uchun jinoiy javobgarlik belgilangan. Shuningdek, 1999-yil 19-avgustda qabul qilingan “Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar to‘g‘risida”gi Qonun ushbu sohadagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish, fuqarolar sog‘lig‘ini muhofaza qilish va davlat xavfsizligini ta’minlashga qaratilgan muhim huquqiy hujjat hisoblanadi. Giyohvandlikka qarshi kurashda xalqaro hamkorlikning o‘rni beqiyosdir. Bu borada ilk xalqaro huquqiy hujjat 1912-yilda Gaaga shahrida qabul qilingan. Keyinchalik 1961-yilda Birlashtirilgan Millatlar Tashkiloti tomonidan **“Giyohvandlik vositalari to‘g‘risida”**gi Yagona konvensiya, 1971-yilda esa **“Psixotrop moddalar to‘g‘risida”**gi konvensiya qabul qilindi. Ushbu hujjatlarda giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar bilan noqonuniy muomala qilish xalqaro jinoyat sifatida e’tirof etilib, ularga qarshi qat’iy choralar ko‘rish zarurligi belgilangan.

O‘zbekiston Respublikasining geosiyosiy joylashuvi ham mazkur muammoning dolzarbligini oshiradi. Markaziy Osiyo mintaqasi jahon transport va kommunikatsiya yo‘llari kesishgan hududda joylashgani sababli ayrim xalqaro jinoiy guruhlar uchun qulay tranzit makon bo‘lib qolmoqda. Ayniqsa, Afg‘onistondagi beqaror vaziyat giyohvandlik vositalari yetishtirish hajmining oshishiga olib kelmoqda. Ushbu mamlakatda ishlab chiqarilgan narkotik moddalar Markaziy Osiyo orqali Rossiya va Yevropa bozorlariga yetkazilmoqda. Tranzit jarayonida esa ularning ma’lum qismi mahalliy hududlarda iste’mol qilinib, kriminogen vaziyatning yanada murakkablashuviga sabab bo‘lmoqda.

Mutaxassislar ta’kidlashicha, giyohvandlikka qarshi kurash faqat jinoiy jazolar bilan cheklanib qolmasligi lozim.

Eng muhim yo‘nalish - giyohvandlikni iste’mol qilishga olib keluvchi sabablarni bartaraf etishdir. Bu borada aholining huquqiy ongini oshirish, sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish, yoshlarni sport va ma’naviy-ma’rifiy tadbirlarga keng jalb etish muhim ahamiyatga ega. Ta’lim muassasalarida muntazam profilaktik suhbatlar, treninglar va maxsus dasturlarni yo‘lga qo‘yish ham samarali natija beradi. Shuningdek, quyidagi vazifalarni amalga oshirish zarur: birinchidan, huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini zamonaviy texnologiyalar asosida takomillashtirish; ikkinchidan, ommaviy axborot vositalari orqali giyohvandlikning zararli oqibatlari haqida doimiy targ‘ibot ishlarini olib boorish. uchinchidan, mahalla va fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlarini ushbu jarayonga faol jalb etish; to‘rtinchidan, xorijiy davlatlarning vakolatli organlari bilan axborot almashuvini kuchaytirish va qo‘shma tadbirlarni amalga oshirish.

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash joizki, giyohvandlikka qarshi kurash faqat davlat yoki huquqni muhofaza qiluvchi organlar zimmasidagi vazifa emas. Bu — butun jamiyatning umumiy mas’uliyatidir. Faqatgina hamjihatlik, o‘zaro hamkorlik va izchil harakatlar orqaligina ushbu xavfli illatga qarshi samarali kurash olib borish va sog‘lom, barkamol avlodni voyaga yetkazish mumkin.